

Nr 1

Utlåtande i anledning av väckta motioner om inrättande av en särskild rättsnämnd för resningsfrågor.

I de likalydande motionerna nr 331 i första kammaren av herr *Carl Albert Anderson m. fl.* och nr 267 i andra kammaren av herr *Edberg m. fl.* samt i motionen nr 287 i andra kammaren av herr *Larsson* i Hedenäset hemställes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning rörande inrättandet av »en från de reguljära domstolarna fristående särskild rättsnämnd för resningsfrågor».

Motionerna ha hänvisats till första lagutskottet. Enligt överenskommelse mellan konstitutionsutskottet och första lagutskottet ha motionerna hänskjutits till sammansatt konstitutions- och första lagutskott.

Beträffande motiveringarna får utskottet hänvisa till motionerna.

Gällande rätt

I § 19 regeringsformen stadgas bl. a., att det tillkommer högsta domstolen att avgöra »ansökningar, att Konungen må bryta dom åter, som vunnit laga kraft» (resningsansökningar), dock att regeringsrätten har att avgöra sådana ansökningar i mål av beskaffenhet att kunna tillhöra dess eller kamrarrättens slutliga prövning. — Regeringsrätten såsom resningsorgan behandlas icke i motionerna. — Av § 22 regeringsformen framgår, att högsta domstolen vid behandling av resningsansökningar regelmässigt skall bestå av minst fem och högst sju justitieråd (motsvarande en avdelning av domstolen). Jämlikt 7 § lagen den 20 december 1946 om högsta domstolens sammansättning och tjänstgöring må, då avdelning av högsta domstolen behandlar ansökan om resning i något av högsta domstolen avgjort mål eller ärende, ledamot, som deltagit i det tidigare avgörandet, ej tjänstgöra på avdelningen, om domfört antal ledamöter ändå är att tillgå inom domstolen.

Bestämmelser om förutsättningarna för resning och behandlingen av resningsansökningar finnas i de tio första paragraferna i 58 kap. rättegångsbalken. Enligt 1 § nämnda kapitel må *i tvistemål resning till förmån för någon av parterna* beviljas 1. om ledamot av rätten eller där anställd tjänsteman eller ombud eller ställföreträdare med avseende å målet gjort sig

skyldig till brottsligt förfarande eller 2. om skriftlig handling, som åberopats till bevis, varit falsk, eller om part, som hörts under sanningsförsäkran, eller vittne, sakkunnig eller tolk avgivit falsk utsaga, dock endast under förutsättning att det brottsliga förfarandet respektive handlingen eller utsagan kan antagas ha inverkat på målets utgång. Resning i tvistemål kan därjämte jämlikt ifrågavarande paragraf beviljas 3. om omständighet eller bevis, som ej tidigare förebragts, åberopas och dess förebringande sannolikt skulle ha lett till annan utgång samt under förutsättning tillika att parten gör sannolikt, att han icke vid den rätt, som meddelat domen, eller genom fullföljd från denna kunnat åberopa omständigheten eller beviset eller han eljest haft giltig ursäkt att ej göra detta. Slutligen må resning i tvistemål beviljas 4. om rättstillämpning, som ligger till grund för domen, uppenbart strider mot lag.

Jämlikt 2 § må *resning i brottmål till förmån för den tilltalade* beviljas 1. om ledamot av rätten eller där anställd tjänsteman, åklagaren eller ombud, ställföreträdare eller försvarare med avseende å målet gjort sig skyldig till brottsligt förfarande eller 2. om skriftlig handling, som åberopats till bevis, varit falsk eller om vittne, sakkunnig eller tolk avgivit falsk utsaga, dock endast under förutsättning att det brottsliga förfarandet respektive handlingen eller utsagan kan antagas ha inverkat på målets utgång. Därjämte må jämlikt samma paragraf resning i brottmål till förmån för den tilltalade beviljas 3. om omständighet eller bevis, som ej tidigare förebragts, åberopas och dess förebringande sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade frikännts eller brottet hänförts under mildare straffbestämmelse än den som tillämpats eller ock med hänsyn till vad sålunda åberopas och i övrigt förekommer synnerliga skäl äro, att frågan, huruvida den tilltalade förövat det brott, för vilket han dömts, prövas ånyo, eller 4. om rättstillämpning, som ligger till grund för domen, uppenbart strider mot lag.

I 3 § behandlas förutsättningarna för *resning i brottmål till men för den tilltalade*. Resning må beviljas 1. om sådant förhållande, som avses i 2 § under 1. eller 2., förelegat och detta kan antagas ha medverkat till att den tilltalade frikännts eller brottet hänförts under väsentligt mildare straffbestämmelse än den som bort tillämpas eller 2. om å brottet kan följa straffarbete samt omständighet eller bevis, som ej tidigare förebragts, åberopas och dess förebringande sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade dömts för brottet eller detta hänförts under väsentligt strängare straffbestämmelse än den som tillämpats samt under förutsättning tillika att parten gör sannolikt, att han icke vid den rätt, som meddelat domen, eller genom fullföljd från denna kunnat åberopa omständigheten eller beviset eller han eljest haft giltig ursäkt att ej göra detta.

Ansökan om resning skall göras skriftligen hos högsta domstolen. Sådan ansökan i tvistemål på grund av annat förhållande än att rättstillämpning,

som ligger till grund för domen, uppenbart strider mot lag och ansökan i brottmål till men för den tilltalade skall göras inom ett år efter det att sökanden erhöll kännedom om det förhållande, varå ansökan grundas, dock att, därest annans brottsliga gärning åberopas som grund för ansökan, nämnda tid må räknas från det dom däröver vann laga kraft. Resning i tvistemål på grund av att rättstillämpning, som ligger till grund för domen, förmenas uppenbart strida mot lag skall sökas inom sex månader efter det att domen vann laga kraft (4 §). I 5 § finnas bestämmelser om vilka uppgifter resningsansökan skall innehålla. 6 § innehåller stadganden om förberedande åtgärder med resningsansökan. Jämlikt 7 § skall högsta domstolen, om resning beviljas, förordna, att målet skall ånyo upptagas av den rätt, som sist dömt i målet, dock att högsta domstolen äger att, då resning beviljas i tvistemål eller i brottmål till den tilltalades förmån och saken finnes uppenbar, omedelbart ändra domen. Paragrafen innehåller vidare stadganden om påföljd för parts utevaro vid den förnyade förhandlingen i målet. I 8 § finnas bestämmelser angående rättegångskostnadsfrågor vid resning. 9 och 10 §§ slutligen innehålla vissa stadganden för vilka redogörelse i detta sammanhang icke torde erfordras.

Historik

Genom ovan nämnda stadganden om resning i rättegångsbalken, som trädde i kraft den 1 januari 1948, upphävdes den dessförinnan gällande lagen den 22 juni 1939 om särskilda rättsmedel. Denna lags bestämmelser upptogs emellertid väsentligen oförändrade i 58 kap. rättegångsbalken. Före 1939 års lag funnos bestämmelser om resning i 31 kap. gamla rättegångsbalken. Enligt kapitlets första paragraf hade »allenast Konungen» rätt att »bryta dom åter, som vunnit laga kraft». Detta stadgande korresponderade med bestämmelsen i § 18 regeringsformen, att högsta domstolen skulle avgöra resningsansökningar utom i vissa fall, varom här icke är fråga. Högsta domstolens behörighet att avgöra förevarande resningsansökningar fanns angiven i § 18 redan i regeringsformens ursprungliga lydelse. Genom grundlagsändring 1949 överflyttades stadgandet därom till § 19. — Vad angår förutsättningarna för resning enligt gamla rättegångsbalken så voro dessa mera begränsade än vad numera är fallet. I 31 kap. 3 § angavs såsom resningsgrund, att någon funnit nya skäl och menade att dom, som vunnit laga kraft, därmed kunde hävas. Uttrycket »skäl» hade i praxis uppfattats såsom åsyftande faktiska omständigheter eller bevis av betydelse i målet. Fordran på att skälet skulle vara nytt innebar, att det icke åberopats i målet samt att det icke varit känt för sökanden, när målet handlades, eller att han då icke insett eller bort inse dess betydelse för avgörandet. Den omständigheten att en rättsgrund åberopades, som icke tidigare

anförts i målet, ansågs icke kunna utgöra anledning till resning. Oriktig lagtolkning eller rättstillämpning torde icke i något fall ha ansetts såsom resningsskäl.

I frågan om vilken myndighet som borde tilläggas behörighet att pröva ansökningar om resning anförde processkommissionen i sitt år 1926 avgivna betänkande angående rättegångsväsendets ombildning (ett av förarbetena till nya rättegångsbalken) i huvudsak följande: Rätten att besluta huruvida resning finge äga rum vore allestädes överlämnad åt domstol. Enligt vissa länders lagar beviljades resning av högsta instansen, medan andra läte resningsfrågor avgöras av den domstol, mot vilkens dom resning söktes, eller ock av den domstol som i första instans prövat målet. Kommissionen hade haft under övervägande att föreslå, att den domstol som senast dömt i målet borde vara behörig myndighet i fråga om resning. Härför talade att, därest fråga om resning väcktes inom en ej alltför lång tid efter målets handläggning, domstolens ledamöter kunde äga en på egen erfarenhet grundad kännedom om målet, som en högre instans ej besuttede. Värdet av denna synpunkt borde dock ej skattas alltför högt, enär ej sällan en relativt lång tid kunde förflyta mellan domen och resningsfrågans prövning. Den i svensk rätt gällande regeln, att rätten att avgöra resningsfrågor tillkomme högsta domstolen, vilade säkerligen på insikten om angelägenheten av att den laga kraft vunna domen hölles vid makt. I särskilt hög grad gjorde sig vid resningsinstitutets handhavande betydelsen av en enhetlig rättstillämpning gällande. Ur denna synpunkt måste företrädare givas åt den dåvarande anordningen med högsta domstolen såsom behörig myndighet för prövning av resningsfrågor.

I en av tillkallade sakkunniga (professorn Å. Hassler och advokaten G. Stjernstedt) utarbetad promemoria den 19 december 1935 föreslogs ett tillägg till resningsstadgandet i 31 kap. 3 § rättegångsbalken, innebärande skyldighet för justitiekanslern, justitieombudsmannen eller militieombudsmannen att i vissa fall på begäran av för brott sakfälld person göra ansökan om resning till dennes förmån, varefter Konungen, när skäl därtill vore, ägde återbryta domen. Beträffande spörsmålet om vilken myndighet som borde pröva sådan ansökan anförde de sakkunniga, att det icke syntes föreligga anledning att tillägga annan myndighet än högsta domstolen befogenhet att besluta om återbrytande i de särskilda fall, då sådant skulle förekomma på annan grund än gällande lagstiftning stadgade. Tvärtom torde icke hos någon annan vare sig judiciell eller administrativ myndighet kunna antagas föreligga de förutsättningar för ett vidsynt och samvetsgrant bedömande av frågor rörande extraordinärt återbrytande, vilka förefunnes hos högsta domstolen. Det skulle näppeligen heller vara möjligt att skapa en särskild, utanför den dåvarande organisationen stående instans, som kunde anses mera kvalificerad därtill. Inrättandet av en dylik instans skulle

för övrigt icke vara utan betänkligheter med hänsyn till den verkan detta kunde få på domstolarnas ställning i den allmänna opinionen. Den misstanke som på vissa håll yppats, att högsta domstolen skulle vara mindre benägen att bevilja återbrytande för att icke rubba auktoriteten hos dess egna och möjligen också andra instansers avgöranden, torde sakna berättigande. Om högsta domstolen dittills måhända synts en eller annan kritiker följa en alltför restriktiv praxis i fråga om att bevilja återbrytande, hade detta utan tvivel berott på att högsta domstolen icke med stöd av gällande lag kunnat gå längre. Anledning torde ej finnas att antaga annat än att högsta domstolen, därest möjligheten att bevilja återbrytande vidgades, komme att utnyttja denna möjlighet i den utsträckning lagstiftaren avsett. — Promemorian överlämnades till processlagberedningen.

Vid 1935 års riksdag framställde herr Lundstedt en interpellation till chefen för justitiedepartementet, varvid han med åberopande av visst angivet rättsfall bl. a. frågade, om regeringen hade möjlighet att genom tillsättande av en undersökningskommission eller på annat sätt giva upprättelse åt en oskyldigt dömd, samt ifrågasatte, om icke utöver resningsinstitutet ett »extraordinärt remedium» borde finnas till skydd för den enskilde mot sådana domar som den berörda. — Interpellationen besvarades icke.

I en motion (II: 98) av herr Lundstedt vid 1937 års riksdag föreslogs dels viss utvidgning av möjligheterna att erhålla resning och dels inrättande av en särskild nämnd för att granska resningsansökningar. I sistnämnda hänseende framhöll motionären, att det för allmänheten framstode såsom en betänkelig brist, att högsta domstolen, vars dom vanligen avsåges med en resningsansökan, skulle ha att avgöra, om den eventuellt felat i sin rättsskipning. Motionären förklarade sig dock icke vilja föreslå, att en särskild instans skulle avgöra resningsfrågorna. Ur alla synpunkter lämpligt vore emellertid — enligt motionären — att skapa ett förberedande resningsorgan, som i viss mån skulle bli en motvikt mot högsta domstolen och som genom att instämma i en resningsansökan skulle giva denna särskild tyngd. Nämnda organ borde lämpligen bestå av fem av Konungen för viss tid utanför den egentliga ämbetsmannavärlden utsedda personer, exempelvis tre jurister och två lekmän. Juristerna borde hämtas från de juridiska fakulteterna och advokatsamfundet. Professor, som vore ledamot av nämnden, skulle företräda privaträtt, straffrätt eller processrätt. I fall då det sålunda sammansatta organet funne skäligt, skulle det ha att till högsta domstolen ingå med ansökan om resning. Sådan ansökan skulle högsta domstolen icke utan synnerliga skäl äga avslå. Högsta domstolen skulle därjämte äga att på eget initiativ förordna om resning. — Första lagutskottet hemställde i sitt av riksdagen godkända utlåtande (nr 9), att motionen icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd, när 1935 års förslag vore för yttrande överlämnat till processlagberedningen, som hade att i samband

med den allmänna rättegångsreformen överväga frågan om resningsinstitutets utformning. Herr Lundstedt reserverade sig mot utskottets beslut.

Vid samma års riksdag interPELLERADES chefen för justitiedepartementet av herr Nyblom, som bl. a. frågade, om spörsmålet om en ändring av resningsinstitutets utformning borde uppskjutas tills processlagberedningens förslag i ämnet förelåge. Denna fråga besvarades jakande av departementschefen, som framhöll, att nämnda förslag vore att förvänta under loppet av nästföljande år.

I processlagberedningens år 1938 framlagda förslag till rättegångsbalk (SOU 1938: 43 och 44) förordades, att prövningen av resningsansökningar allttjämt skulle handhas av högsta domstolen. En överflyttning av denna prövning å annat organ, eventuellt Kungl. Maj:t i statsrådet eller särskild institution, ansåg processlagberedningen icke stå i överensstämmelse med de konstitutionella grunder, å vilka vårt rättsväsen vilade. Det nu sagda fann processlagberedningen äga tillämpning även å det förberedande resningsorgan, som förordats i motionen i ämnet till 1937 års riksdag. Mot vad i motionen uttalats om att ett sådant organ skulle innefatta en motvikt mot högsta domstolen framhöll processlagberedningen, att därigenom i själva verket skulle komma att skapas en instans över högsta domstolen.

För 1939 års riksdag framlades proposition (nr 307) med bl. a. förslag till lag om särskilda rättsmedel och till lag om ändring i lagen angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på avdelningar. I propositionen framhöll departementschefen, att de då gällande reglerna om resning vore så knapphändiga och delvis även oklara att det vore nödvändigt att snarast komplettera dem utan att avvakta den tidpunkt, då en helt ny rättegångsordning kunde träda i kraft. — Förutsättningarna för resning voro i lagförslaget utformade så, att de väsentligen oförändrade sedermera kunde överflyttas till 58 kap. (nya) rättegångsbalken, samt voro utarbetade på grundval av processlagberedningens förslag. — Beträffande frågan om vem det skulle tillkomma att medgiva resning hänvisade departementschefen bl. a. till vad processlagberedningen anfört samt påpekade vidare, att det skulle erfordras grundlagsändring för att ändra då gällande bestämmelser i detta hänseende, något som vore olämpligt, då den ifrågasatta reformen av resningsinstitutet vore avsedd såsom en provisorisk reglering i avbidan på en allmän rättegångsreform. Departementschefen förordade dock, att den då gällande lagen angående högsta domstolens tjänstgöring på avdelningar ändrades i så måtto att bestämmelse infördes om att, vid behandling av resningsansökan, avseende av högsta domstolen meddelad dom, de ledamöter, som deltagit i det tidigare avgörandet, ej finge deltaga i resningsfrågans prövning, om domfört antal ledamöter ändå vore att tillgå. Första lagutskottet fann (utl. nr 46) viss, i detta sammanhang betydelselös ändring böra vidtagas i de framlagda lagförslagen men biträdde i övrigt dessa. Vid

utlåtandet fanns fogat bl. a. särskilt yttrande av herrar Branting och Lundstedt, vilka anförde: »Vi skulle, om förslag därom förelegat, hava givit vår anslutning till en sådan konstruktion av resningsinstitutet, att ansökning om resning skall prövas av en instans, som till sin sammansättning icke är identisk myndighet med högsta domstolen. Som bekant har en sådan anordning nyligen införts i Danmark. Då emellertid något förslag av sådan art icke föreligger och det nu framlagda förslaget enligt vår mening medför värdefulla förbättringar, hava vi velat tillstyrka bifall härtill utan att dock därmed vilja hava sagt, att den föreslagna konstruktionen innefattar den bästa lösningen.» — Riksdagen godkände utskottsutlåtandet, och ifrågavarande bestämmelser trädde i kraft den 1 januari 1940, sedan Kungl. Maj:t godtagit riksdagens ändringsförslag. Den nyssnämnda bestämmelsen i lagen angående högsta domstolens tjänstgöring överflyttades sedermera till den tidigare omnämnda 7 § i nu gällande lag i ämnet.

Vid 1947 års riksdag interPELLERADE herr Lundstedt ånyo chefen för justitiedepartementet, varvid han erinrade om sin motion vid 1937 års riksdag angående ett förberedande resningsorgan samt frågade, om departementschefen icke ansåge, att ett sådant borde inrättas eller om icke i vart fall högsta domstolen vid beslut i resningsfrågor borde ha tillgång till efter ingående prövning avgivna omdömen av personer, som icke vore av staten anställda i rättsskipningens tjänst. Departementschefen ställde sig »åtminstone för närvarande» avvisande till en reform av resningsinstitutet samt framhöll att, medan antalet avgjorda resningsansökningar under de sju sista åren innan 1939 års resningslag trädde i kraft sammanlagt varit ungefär detsamma som under motsvarande tid därefter, antalet beviljade resningsansökningar under den senare perioden ökat med nära 50 % samt att antalet resningsansökningar i brottmål under samma tid stigit med ungefär 50 % och antalet bifallsbeslut i sådana mål ökat med 275 %.

Vid 1954 års riksdag interPELLERADE herr Sten statsministern och frågade därvid, om utgången i vissa resningsfall föranlett denne att »överväga något initiativ till att söka lösa frågan om ur rättsvårdens och rättssäkerhetens synpunkt betryggande regler om resning». InterPELLANTEN hävdade, att gällande rätts bestämmelser om förutsättningarna för att erhålla resning icke vore tillfredsställande, samt framkastade tanken, att »några lekmän av oomstridd rättrådighet» borde ha säte i det organ, som skulle avgöra resningsansökningar. — Statsministern påpekade i sitt svar, att de år 1939 införda reglerna — upptagna i huvudsak oförändrade i nya rättegångsbalken — inneburet en icke obetydlig utvidgning av möjligheterna att erhålla resning samt att ett av interPELLANTEN åberopat resningsfall avgjorts, innan 1939 års bestämmelser om resning införts, varför nämnda fall icke kunde tillmätas någon betydelse i ifrågavarande sammanhang. För att belysa verkningarna av de 1939 införda nya bestämmelserna om resning

lämnade statsministern därjämte vissa statistiska uppgifter, avseende dels sjuårsperioden närmast före 1939 års resningslag och dels därpå följande två sjuårsperioder (1933—1939, 1940—1946, 1947—1953). Statsministern upplyste därvid, att — under det att antalet avgjorda resningsansökningar i tvistemål varit ungefär detsamma för envar av perioderna eller omkring 250 — antalet sådana ansökningar i brottmål ökat från omkring 90 under första perioden till ungefär 180 under envar av de båda senare perioderna samt att antalet bifallna ansökningar i brottmål ökat i förhållande till antalet avgjorda ansökningar i sådana mål. Sålunda hade under första perioden ungefär 1/12 av de avgjorda ansökningarna bifallits, under det att motsvarande siffra för andra perioden vore något mer än 1/6 och för tredje perioden mellan 1/4 och 1/3. Statsministern förklarade, att det givetvis icke vore möjligt att ur dessa uppgifter utläsa om gällande resningsbestämmelser hade en lämplig utformning, men att det mot bakgrunden av uppgifterna måste visas föreligga ett klart behov av ändring för att en prövning av gällande stadganden i ämnet skulle anses motiverad.

I motion (I: 161) av herr Karl Persson vid 1955 års riksdag hemställdes, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t begära »utredning och förslag om ett särskilt resningsinstitut för begärd omprövning av förut avdömda mål». Motionären hävdade bl. a., att det för det allmänna rättsmedvetandet framstode såsom självklart, att högsta domstolens ledamöter icke skulle ha avgörande inflytande vid behandlingen av resningsansökningar. Enligt motionären kunde prövningen av sådana ansökningar lämpligen handhavas av ett organ, bestående av en ledamot av högsta domstolen, som icke dömt i målet, någon eller några »akademiska jurister» och — till ett antal av minst hälften av de beslutande personerna — lekmän, vilka skulle representera fackkunskap på olika områden och kunde inkallas till tjänstgöring alltefter respektive måls beskaffenhet.

I sitt av riksdagen godkända utlåtande (nr 1) avstyrkte sammansatt konstitutions- och första lagutskott motionen. Utskottet erinrade om att de år 1939 införda reglerna inneburo en icke obetydlig utvidgning av möjligheterna att erhålla resning samt att de ändrade resningsbestämmelserna även medfört en ökning såväl av antalet resningsansökningar som av antalet bifallsbeslut. Därefter lämnade utskottet följande statistiska uppgifter beträffande åren 1950—1954. Resning i brottmål till förmån för den tilltalade söktes under ettvarvt av nämnda år i 26, 21, 27, 24 respektive 30 fall. Av dessa biföllos 3, 5, 13, 9 respektive 13. Resning i brottmål till men för den tilltalade söktes under samma tid i sammanlagt 9 fall. Av dessa ansökningar biföllos 2. I tvistemål söktes under ifrågavarande år resning i 46, 26, 31, 30 respektive 41 fall. Antalet bifallsbeslut var 3, 3, 5, 3 respektive 2. Utskottet anförde vidare.:

»Det fordras uppenbarligen starka skäl för att en överflyttning av beslu-

tanderätten beträffande resningsansökningar från högsta domstolen till annat organ skall ifrågakomma. Sådana skäl ha enligt utskottets mening icke förebragts i ifrågavarande motion. Det av motionären föreslagna resningsorganets sammansättning giver dessutom anledning till vissa särskilda betänkligheter. I detta hänseende må erinras om att de mål, som avses med en resningsansökan, ej sällan torde vara av så omfattande och invecklad natur att det måste erbjuda svårigheter för en person utan juridisk skolning att bilda sig en allsidig uppfattning av problemen. Vidare förtjänar understrykas, att det vore en synnerligen ömtålig uppgift att bestämma vilka lekmän som skulle inkallas till tjänstgöring vid prövning av olika resningsansökningar. Slutligen må framhållas, att risk utan tvivel föreligger för att den enhetlighet i rättstillämpningen, som redan av processkommissionen i dess — — — betänkande angavs vara av särskilt stor betydelse i resningsärenden, skulle komma att minska, därest det organ, som hade att avgöra resningsansökningar, i stor utsträckning bestode av lekmän, och dessa därtill icke vore desamma från gång till gång.»

Vid 1955 års höstriksdag interPELLERADE herr Carl Albert Anderson chefen för justitiedepartementet och frågade därvid, om denne ansåge det förfaringsätt som högsta domstolen tillämpade vid handläggningen av resningsärendena vara tillfredsställande och, därest så icke vore fallet, om departementschefen hade för avsikt att överväga åtgärder till ändring. — I sitt svar på interpellationen anförde departementschefen bl. a.:

»Reglerna om — — — resning har tillkommit efter ingående överväganden i samband med tillkomsten av nya rättegångsbalken och är alltså jämförelsevis nya. Självfallet kan man likväl diskutera, om bestämmelserna i alla hänseenden är fullt tillfredsställande. De problem, som uppkommer, då det gäller att reglera förfarandet i dessa fall, är emellertid mycket komplicerade. Svårigheterna gör sig gällande i alla länder och har föranlett skiftande lösningar. Teoretiska och principiella synpunkter bryter sig här mot rent praktiska överväganden. Vad man vinner i ett hänseende drar lätt med sig olägenheter på andra punkter. Dessa problem har vid flera tillfällen varit föremål för överväganden, men såvitt jag vet har man hittills inte kunnat anvisa någon idealisk lösning. Det lär knappast heller kunna hävdas, att man i något annat land kommit fram till regler som, tillämpade på våra förhållanden, skulle vara överlägsna det system som nu gäller hos oss.»

Vid den debatt i frågan som följde efter interpellationssvaret framförde interpellanten tanken på »ett juryförfarande vid prövning av resningsansökningar». — Departementschefen framhöll under debatten, att han önskade ytterligare understryka den punkten i interpellationssvaret, att man i fråga om det lämpligaste förfarandet hade att väga olika synpunkter mot varandra. Han sade sig vara på det klara med att erinringar ur olika

synpunkter kunde göras mot gällande förfarande men förklarade att detta valts därför att andra tänkbara system, som föreslagits, ur den ena eller andra synpunkten framstått såsom mindre lämpliga. Det läte sig naturligtvis väl tänka — fortsatte departementschefen — att man kunde komma fram till förbättringar beträffande resningsförfarandet. De som kritiserade det nuvarande systemet borde emellertid icke nöja sig enbart med att göra detta utan även peka på några framkomliga vägar för en eventuell ändring av ifrågavarande bestämmelser.

I skrivelse den 12 januari 1956 till chefen för justitiedepartementet hemställde f. d. hovrättsrådet Viktor Petrén om utredning rörande ändring av gällande resningsförfarande. I skrivelsen framhölls såsom nackdelar med nuvarande ordning för prövning av resningsansökningar, att det måste anses principiellt oriktigt att högsta domstolen prövade resningsansökningar i av domstolen avgjorda mål samt att — på grund av högsta domstolens arbetsbelastning — tidsutdräkten vid handläggningen av resningsansökningar kunde bli mycket stor. Petrén framförde tanken på inrättandet av en särskild rättsnämnd för prövning av ifrågavarande ansökningar. Antalet ledamöter i nämnden kunde lämpligen bestämmas till fem eller sju. I sistnämnda fall kunde nämnden exempelvis bestå av tre domstolsrepresentanter, en från varje instans, en juris professor, utsedd bland tre föreslagna av de juridiska fakulteterna, och en advokat, utsedd bland tre föreslagna av advokatsamfundet. Dessa fem borde utses av Kungl. Maj:t. De två återstående ledamöterna kunde tänkas utsedda av riksdagen genom dennas opinionsnämnd. — Enligt upplysning från justitiedepartementet har skrivelsen ännu icke föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Såväl i de nu till behandling föreliggande motionerna som i den ovan nämnda skrivelsen från f. d. hovrättsrådet Petrén erinras om att i Danmark resningsansökningar prövas och avgöras av en särskild myndighet, »Den saerlige Klageret». I anledning därav vill utskottet först framhålla, att Klageretten prövar resningsansökningar endast i brottmål. Klageretten består därvid av fem ledamöter, utsedda av Konungen — efter förslag av justitieministern — för en tid av tio år. Ledamöterna skola vara en domare från envar av de tre instanserna, en praktiserande advokat och en universitetslärare i rättsvetenskap eller annan jurist med särskild vetenskaplig utbildning. Förslag till ledamöter framställas till justitieministern beträffande domarna av respektive Højesteret, landsretterne (= andra instans) och Den danske Dommerforening samt i fråga om advokaten av Sagførerrådet. I samtliga dessa fall föreslås fyra personer, av vilka en utses. För envar av ledamöterna utses på motsvarande sätt en suppleant. — Klagerettens ledamöter kunna icke erhålla förnyat förordnande. Under den tioårsperiod för vilken de utsetts kunna de avsättas endast genom dom.

Beträffande förutsättningarna för resning må till en början nämnas att begäran därom i princip blott kan framställas i brottmål som avdömts av Højesteret eller landsretterne. — För att resning till men för den tilltalade skall beviljas erfordras dels att den tilltalade antingen frikänts eller påstås ha gjort sig skyldig till ett väsentligt grövre brott än det för vilket han dömts och dels att nya bevis av betydelse för målet framkommit. Resning till förmån för den tilltalade kan beviljas — förutom på grund av nya bevis — när det i övrigt föreligger särskilda omständigheter, som göra det övervägande sannolikt, att föreliggande bevis icke blivit riktigt bedömda. — Ansökan om resning kan omedelbart avvisas, om däri icke angivits någon grund som enligt lagens bestämmelser kan leda till resning eller om de åberopade omständigheterna eller bevisen uppenbarligen sakna betydelse. Avvisas icke ansökningen, skall motparten — därest så befinnes erforderligt — lämnas tillfälle att förklara sig skriftligen eller muntligen. Klageretten kan även förordna om kompletterande utredning i saken, exempelvis genom muntlig förhandling inför Klageretten. Sådan förhandling äger dock rum endast i undantagsfall. Regelmässigt avgöras ifrågavarande ansökningar, sedan handlingarna i ärendet jämte en av Klagerettens sekreterare upprättad promemoria i saken cirkulerat bland ledamöterna, vilka därvid rösta skriftligen. — Klagerettens beslut i resningsfrågan kan icke överklagas. — Om resning beviljas, äger den nya förhandlingen rum inför den landsret, som tidigare dömt i målet.

Ovan nämnda bestämmelser angående Klageretten infördes år 1939. Dessförinnan avgjordes resningsansökningar i Danmark i princip av den domstol som sist dömt i målet.

I anledning av vad ovan anförts angående de danska bestämmelserna om resning i brottmål må framhållas, att enligt dansk rätt fullföljd av talan i brottmål till högsta instans icke är tillåten i samma utsträckning som enligt svensk rätt. Sålunda kan i brottmål som anhängiggjorts i första instans fullföljd av talan till Højesteret äga rum endast efter tillstånd av justitieministern i vissa undantagsfall; fullföljd av bevisfrågan till högsta instans är icke tillåten.

Utskottet

Såsom framgår av den föregående redogörelsen inneburo de år 1939 införda reglerna en icke obetydlig utvidgning av möjligheterna att erhålla resning. Detta har även medfört en ökning såväl av antalet resningsansökningar som av antalet bifallsbeslut. De ovan redovisade statistiska uppgifterna för åren 1950—1954 vill utskottet komplettera med motsvarande siffror för år 1955. Resning söktes i brottmål i 33 fall till förmån för den tilltalade och i 2 fall till men för den tilltalade. Antalet bifallsbeslut var 10

respektive 1. I tvistemål söktes samma år resning i 51 fall. Något bifallsbeslut i tvistemål meddelades icke, men det förtjänar framhållas, att ett avsevärt antal av dessa ansökningar kvarstodo oavgjorda vid årets utgång.

Vad beträffar frågan om vilket organ som bör handha prövningen av resningsansökningar erinrar utskottet om processlagberedningens ovan återgivna uttalande i det år 1938 framlagda förslaget till rättegångsbalk, att en överflyttning av nämnda prövning å annat organ än högsta domstolen icke stode i god överensstämmelse med de grunder, å vilka vårt rättsväsen vilade.

I de nu förevarande motionerna hänvisas bl. a. till att — såsom ovan närmare utvecklats — resningsansökningar i brottmål enligt dansk rätt avgöras av en särskild myndighet, »Den saerlige Klageret». I anledning därav vill utskottet understryka vad tidigare framhållits om att fullföljd av talan i vanlig ordning till högsta instans i Danmark icke är tillåten i samma utsträckning som enligt svensk rätt. Förhållandena i nu förevarande hänseenden kunna därför icke anses jämförbara.

Av den ovan lämnade redogörelsen framgår att en motion med väsentligen samma syfte som de, vilka nu föreligga till behandling, väcktes så sent som vid 1955 års riksdag. Motionen avslogs av sammansatt konstitutions- och första lagutskott. Någon omständighet av beskaffenhet att föranleda till en ändrad ståndpunkt i denna fråga har enligt utskottets mening icke framkommit. De skäl som sammansatta utskottet anförde år 1955 finner utskottet alltjämt bärande.

Med hänsyn till utformningen av det av motionärerna framställda yrkandet finner utskottet icke anledning att till övervägande upptaga det i motionerna I: 331 och II: 267 berörda spörsmålet om formerna för handläggningen av resningsärenden.

Under hänvisning till det ovan anförda får utskottet avstyrka en utredning i motionernas syfte. Utskottet hemställer alltså,

- att förevarande motioner,
1) I: 331 och II: 267 samt
2) II: 287,
icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 13 mars 1956

På sammansatt konstitutions- och första lagutskotts vägnar:

OLOV RYLANDER

Närvarande:

från konstitutionsutskottet: herrar Damström, Erik Olsson, Ollén, Swedberg, Jonsson i Haverö, Carl Albert Anderson*, Sigfrid Larsson och Nilsson i Göingegården; samt

från första lagutskottet: herrar Rylander, Branting, Lodenius, fröken Öberg, herrar Gezelius, Skoglund i Umeå, Erik Svedberg och Alexanderson.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

1) av herr Lodenius

2) av herrar *Ollén, Swedberg* och *Carl Albert Anderson*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort ha följande lydelse:

Av den ovan lämnade redogörelsen framgår, att en motion med liknande syfte som de nu till behandling föreliggande väcktes vid 1955 års riksdag. I fjolårets motion hemställdes, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t begära »utredning och förslag om ett särskilt resningsinstitut för begärd omprövning av förut avdömda mål». I sitt av riksdagen godkända utlåtande avstyrkte sammansatt konstitutions- och första lagutskott motionen. Beträffande den närmare utformningen av de skäl som utskottet därvid anförde hänvisas till den föregående framställningen. Utskottets uttalande: »Det fordras uppenbarligen starka skäl för att en överflyttning av beslutanderätten beträffande resningsansökningar från högsta domstolen till annat organ skall ifrågakomma» måste uppenbarligen vara grundat på den uppfattningen att nuvarande förfarande är i hög grad tillfredsställande. För att belysa underlaget för denna uppfattning må här nedan i korthet refereras nu tillämpade förfaringsätt.

Ansökan om resning föredrages inför högsta domstolen av en revisionssekreterare. Finnes ansökan ogrundad, kan den »omedelbart», d. v. s. utan motpartens hörande, avslås. Detta innebär att resningsärendet prövas till sökandens nackdel efter en föredragning, som icke är offentlig och vid vilken följaktligen ingendera parten får vara tillstådes. Högsta domstolens avgörande av en resningsansökan grundas på innehållet i den föredragningspromemoria som utarbetats av revisionssekreteraren. Därest ansökan avslås, äger resningssökanden rätt att bli delgiven promemorian, men ställningstagande har då redan träffats till hans nackdel. Han erhåller aldrig kännedom om vilka muntliga frågor som ställdes till revisionssekreteraren vid föredragningen eller om innehållet i de svar denne lämnat på frågorna, ej heller får sökanden kännedom om huruvida några muntliga synpunkter anförts av föredraganden utöver innehållet i promemorian. Vidare har sökanden icke möjlighet att i samband med föredragningen göra de erinringar, tillägg eller förtydliganden som han kan finna erforderliga. — Om resningsansökan icke omedelbart avslås, skall den delgivas motparten (i

brottmål = riksåklagaren), som beredes tillfälle att inkomma med skriftlig förklaring, varefter målet ånyo föredrages inför högsta domstolen. Någon muntlig förhandling förekommer således i princip ej heller i detta fall. — Endast för den händelse resning beviljas komma de för den nya rättsgångsordningen gällande grundsatserna om muntlighet, koncentration och omedelbarhet i tillämpning. — Om avgörandet innefattar avslag saknas i förfarandet alla principerna för en modern rättegång.

Förfarandet vid avgörandet av resningsansökningar ter sig särskilt betänkligt då fråga är om vidlyftigare mål. Då det icke lär vara möjligt för högsta domstolens ledamöter att medhinna en lika tidsödande och fullständig granskning av det föreliggande materialet som den som åligger revisionssekreteraren, måste detta med nödvändighet medföra, att avgörandet i väsentliga delar grundas enbart på vad denne vid föredragningen framlagt; och i samma mån detta är fallet blir avgörandet beroende av en enda persons omdöme och framställningskonst. Förfarandet vid prövningen av resningsansökningar i större mål giver på grund av nämnda förhållanden åt högsta domstolen delvis karaktären av en enmansdomstol, där avgörandet starkt påverkas av en tjänsteman, som ej är domstolsledamot och icke heller ansvarig för avgörandet.

Då vidare — såsom tidigare nämnts — resningsansökningar föredragas första gången innan motparten beretts tillfälle att yttra sig över ansökningen, vet varken sökanden eller föredraganden och således ej heller högsta domstolen något om motpartens ståndpunkt. Det kan emellertid säkerligen icke förnekas, att, då exempelvis enskild part i grövre brottmål ansökt om resning till sin förmån, åklagarens medgivande, antingen det avser bifall till ansökan i dess helhet eller riktigheten av de åberopade omständigheterna eller bevisen, måste vara av betydelse både för föredragningens omfattning och för avgörandet.

Det är således i resningsärenden icke bara så att vid det ifrågavarande för sökanden så betydelsefulla avgörandet den muntliga partsförhandlingen och därmed även omedelbarheten saknas. Det finns vid första föredragningen ej heller någon motpart, vars ståndpunkt kan av sökanden bemötas. För honom framstå revisionssekreteraren och högsta domstolen som motparten. Även om det i mindre mål, där domen grundas på något enstaka faktum och utredningen ej är särskilt vidlyftig, kan synas vara av mindre betydelse om målet i dess helhet föredrages innan motpartens förklaring inhämtats, ter sig förhållandet helt annorlunda då fråga är om mera omfattande mål. Föredragandens inläsning av målet tar då synnerligen lång tid i anspråk. Därest resningsansökan avser brottmål och ansökan icke omedelbart avslås såsom ogrundad, skall densamma — såsom ovan nämnts — delgivas riksåklagaren. Denne torde i regel sakna förhandskännedom om målet. Utgår man från att åklagaren i dessa fall skulle äga rätt att taga del

av revisionssekreterarens promemoria, skulle detta medföra, att även åklagarens ståndpunktstagande kommer att grundas på innehållet i nämnda promemoria. Om åklagaren icke har tillgång till denna, skulle han bli nödsakad att själv taga del av alla handlingar i målet, och härför skulle han principiellt sett äga fordra samma tid som föredraganden. En synnerligen lång tid skulle då förflyta, innan målet ånyo kom under högsta domstolens prövning. Samme revisionssekreterare finns kanske då ej tillgänglig, och högsta domstolens ledamöter äro måhända ej längre desamma. Den första föredragningen skulle då kunna te sig onödig. Bortsett från det i och för sig otillfredsställande förhållandet att tidsutdräkten i dessa fall kan bli mycket stor, så ter sig förfarandet med en första föredragning, innan motparten beretts tillfälle att yttra sig, lätt för sökanden — om än med orätt — såsom ett naturligt incitament för domstolen att finna anledning att »omedelbart» avslå ansökningen.

Såsom framgår av det nu anförda synes en utredning angående ändring av förfarandet vid högsta domstolens behandling av resningsansökningar i och för sig vara väl motiverad. Emellertid framstår det för utskottet som det väsentligaste, att den större frågan om inrättandet av en från de allmänna domstolarna fristående rättsnämnd för behandling av resningsansökningar göres till föremål för en utredning. Det måste nämligen anses såsom i hög grad otillfredsställande att högsta domstolen själv skall pröva resningsansökningar, som avse domstolens egna domar, och det bör icke — vare sig med eller utan fog — kunna uppfattas som om avgörandet är ett bedömande i egen sak eller påverkats av prestigesympunkter. Redan möjligheten av att allmänheten kan komma att tvivla på en domstols opartiskhet bör undvikas.

En utredning av förevarande spørsmål kommer måhända att påvisa en del praktiska svårigheter vid en eventuell omläggning, men det är också tänkbart, att fördelarna med en ny ordning komma att väga tyngre än nackdelarna. Under alla förhållanden är frågan av sådan vikt, att en särskild utredning ur det allmänna rättsmedvetandets synpunkt måste anses påkallad.

Spörsmålet om ett särskilt organ för behandling av resningsansökningar är icke nytt för riksdagen. Här må erinras om det ovan citerade, av herrar Branting och Lundstedt avgivna särskilda yttrandet till första lagutskottets utlåtande vid 1939 års riksdag i anledning av proposition med förslag till de i huvudsak alltjämt gällande reglerna om resning. Vidare kan erinras om den ovan omnämnda interpellationen av herr Sten vid 1954 års riksdag.

Vad angår den närmare sammansättningen av en rättsnämnd av ifrågasvarande slag är utskottet icke berett att framlägga något förslag. Om den ovan förordade utredningen kommer till stånd, torde det emellertid vara av värde att undersöka hur det danska systemet fungerar, då ju Klageretten är ett organ, som står utanför den ordinära domstolsorganisationen och

icke uteslutande består av domstolsjurister. Det av f. d. hovrättsrådet Petréns i hans ovan nämnda skrivelse framförda förslaget torde även vara förtjänt av uppmärksamhet vid en eventuell utredning. I en nämnd efter Petréns mönster finns ju plats för ett visserligen svagt men dock lekmannainflytande. Utskottet anser, att möjligheterna för lekmannainflytande över huvud taget liksom dettas omfattning bör närmare undersökas. Utskottet vill emellertid understryka, att vad här ovan sagts icke varit avsett såsom ett föregripande av utredningens arbete utan huvudsakligen anförts för att visa att frågeställningen ingalunda är ny. Den utredning, som må komma till stånd, bör helt förutsättningslöst undersöka olika alternativ i fråga om nämndens sammansättning.

Under återopande av det ovan anförda får utskottet hemställa,
att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning rörande inrättandet av en från de reguljära domstolarna fristående särskild rättsnämnd för resningsfrågor.

Särskilt yttrande

av herr *Branting*, som anför: Skäl synas mig förebragta för en förutsättningslös utredning angående resningsinstitutet, såväl med avseende på den prövande instansens sammansättning som den processuella ordningen vid avgörandet av resningsansökningar. Emellertid torde ett sådant utredningsyrkande gå utöver det i motionerna framställda yrkandet.